

Mirko Pretnar: *V pristanu*. Izdala in založila Tiskovna zadruga v Ljubljani, 1926.

Kljub splošni onemoglosti in očitni izčrpanosti zdanih dni, ki se kaže tu in tam, ne samo v umetnosti, sodim, da bi vendarle bila prevelika popustljivost, ako bi to zbirko brez pridržka priznal. V celoti odkloniti njene lirike tudi ni mogoče, čeprav bi se za to komaj mogel opravičiti. Ali je resnična preprostost teh ponižnih pesmi vzrok simpatije, s katero jih sprejmeš v tem razvratnem in resničnosti praznem času, ali je veseli mir, ki se kot vedra sinjina pokojno boči nad temi večinoma prav tako solnčno in brezskrbno žuborečimi studenci stihov, kar te privlačuje? Oboje je tem pesmim svojsko in je zanje značilna črta. To bi samo na sebi moglo biti znamenje notranjega ravnotežja in bi pričalo o veliki enotnosti in sproščenosti vedrini duha. S strahom nas more navdati prav to, s stališča umetnostne sodbe še vseeno sporno dejstvo in ne moremo se odločiti, ali naj smatramo to lastnost za vrlino in odliko, ali pa naj vse skupaj pomeni samo utvaro lepega videza, ki spretno prikriva resnico. Zdi se namreč, kakor da taka pokojna vodoravnost in premočrtna dognanost ne sodita več v naš razbiti čas preloma, tipanja in iskanja, kar je znamenje in obenem cena mladostnega časa. Kdor izmed živih si v samotni noči naših dui prisluškoval tajnim klicem večne budilke v stolpu časa, se ob pričujoči knjigi močno razočaran vpraša: ali naj resnično takole izgleda svet, katerega bomo izrisali v očrtane meje dobe, ki nas je rodila, ali naj resnično v takile brezstrastni melodiji izzvani veličastni napev borbene simfonije naših dni in ali naj resnično v takemle bledem žaru zasije podoba opotekajočega se človeka našega časa?

Ta knjiga ni revolucionarna v nobenem oziru. Kdo bi utegnil misliti, da je to dobro izpričevalo zanjo, morda celo njena vrlina? Jaz mislim obratno in sem prepričan, da bo uspeh njene tvornosti izostal popolnoma. Iz teh pesmi so sicer izločene vse negativne strani poveljnega kaosa, a žalibog, da tudi novih pozitivnih vrednot zaman iščeš v njih. Saj drugače niti ne more biti, ko je vendar očitno, da so pesmi porojene sicer iz neoporečno umetniško čuvstvujoče in lirskodovzetne duševnosti, a jim manjka močna in prepričevalna osebna nota, ki je vendarle najboljši dokaz izrazite umetniškotvorne individualnosti. Knjiga je vsebinsko brez novih močnih dognanj, takšnih, ki premaknejo dno življenja, iz česar sledi tudi prevelika in ostre obsodbe vredna priročnost v vprašanih forme in stila. Ta samozadovoljnost z dognjanji prednikov v tem oziru gre tako daleč, da je tu in tam kar očitno, kako se avtorju zdi škoda napora za nov, neposrednejši in, kar je glavno, samosvoj izraz. So to znaki, ki ne opravičujejo resnega umetniškega stremljenja in nam ne nudijo potrebne poročila za samoniklost. S prstom lahko pokažeš na tega in onega borca pesniške besede in splošne in domače umetniške ulivajoče tvornosti. Sploh literarni okus prevladuje nad doživetjem, radi česar so mnoge pesmi neizrazite, nežive, polovičarske in mestoma naivno vsakdanje. Odbijajoče vpliva tudi prevladujoči miselni element, ki je po moji sodbi glavni povzročitelj raztrgane forme, katero še povečuje prepogosto rabljeni enjambement. Kar te privlači in odškoduje za navedene nedostatke, je

naravna preprostost, nežnost, čut za melodijo, ki te mestoma oklene in pritegne brez upora v eterični vrtinec zvočnih ritmov. S tem pa so seveda izčrpane vse dragocenosti umetniške oblike, v njih je vsa vrednost teh pesmi.

Ozkost formalnih dognanj se krije s črtami vsebinskega okvira. Impresionistično sožitje z naravo in enako usmerjena erotika, oboje z močnim miselnim podtonom: to sta nespremenljivi podobi pesnikovega umetniškega kozmosa. A značilno za njegov odnos do teh oblik pojavnega sveta se mi zdi dejstvo, da so mu pristan in zavetje pred lastnim notranjim obrazom, tako da ves poudarek leži v razkošju trenutnih prividov, čarov lepega videza, čeprav se zdi, da pesnik sam ni absolutno prepričan o vseosrečujoči lepoti prikazanega imaginarnega kozmosa. Strah pred minljivostjo, zgoščen v simbolu vseuničujočega časa, je očiten, a kljub neredkim poizkusom, najti stik z objektivnostjo metafizične resničnosti, končno še vseeno ni docela jasna medsebojna vzporeditev simboličnih pojmov zemlje in neba. Zavest kaosa se sicer tu in tam razžari v plameneče privide metafizičnih skrivnosti, a borba za novi svet je premalo prepričevalna in uspešna že zato ne more biti, ker stari svet še ni umrl. Ker pesnikova beseda še ni meso postala, zato sodobniku tudi ne more biti razodetje in odrešenje. Tako si navezadnje radi lastne usmerjenosti in duševnega razpoloženja prisiljen oditi brez popotnice, pustivši pesnika v pristanu časov, ki so bili.

Knjiga je tedaj napisana mimo časa in njegovih stremeljenj. Iskati v nji značilnosti in pomembnosti bi bilo brezuspešno, saj na vsaki strani posebej čutiš le predobro pomanjkanje spretne in močne roke graditelja. Brezoblična je. Iz nje spoznamo eno samo lice, kakršno je v resnici: avtorjevo. Samo včasih, a redko zasije iz teh barv in črt večni, brezimni obraz človekov. Ali ni to posledica dejstva, ker se pesnik ni znal odločno odtrgati od trenutnih čarov razpadajočega carstva lepega videza in se usmeriti proti onim skrivnostnim mejam, kjer se na pragu večnosti poljubljata nebo in zemlja? Francè Vodnik.

O dramah. Našim odrskim potrebam skušajo ustrezati z blagom, ki izhaja v zbirkah *Ljudski oder* (Jugoslov. knjigarna — 9 zvezkov), *Oder* (Tiskovna zadruga — 16 zvezkov) in v zadnjem času tudi *Nova Talija* (Narodna knjigarna v Gorici); marsikaj je prinesla tudi *Splošna knjižnica*. Večina so to prevodi ali prireditve čeških, francoskih, nemških in italijanskih iger, primerne za manjše odre na deželi. Na umetniško vrednost del se izdajatelj in prireditelj večinoma ne ozirajo. *Ljudski oder* je med 9 zvezki izdal kot literarno delo le Molièr-ove Scapinove zvižaje (Kuret) in Pregljev operni libretto *Komposteljski romarji*; zato goji bolj prireditve ljudskih iger. Iz Splošne knjižnice omenjamo prevod Črni mask od Andrejeva (Vidmar), Langerjevo komedijo *Kamela skozi uho šivanke* (Šest) in Molièr-ovega Namišljenega bolnika (Juvančič). Tiskovna zadruga je v zbirki *Oder* izdala tudi nekaj izvirnih del; prevedene igre so pretežno vselega značaja in ne vse prvovrstne; med resnimi bi omenili boljše: *Schönherrovo Zemljo* (Skrbinšek), med veselimi Nušičevga *Narodnega poslanca* (Govekar) in *Mannersovo Peg, srček moj* (Šest).